

1687. Successi delle correnti guerre d'Ungheria seguiti l'anno 1686. Con distinto Ragguaglio di quarto e seguito giorno per giorno, sino all' espugnatione della Citta di Buda. In Venetia, 12-r. 159 l. (M.)

1787. Schar dius János. Buda historico-mathematice delineata. Lipsiae, 4-r., 24 l. (M.) *Alleg. Buda.*

1687. Zenarolla János Pál. Relatione esatta e distinta sopra le operationi, fatte dopo l'assedio di Buda della vittoriose armi di S. M. C. l'anno 1686. con l'aggiunta della nuova Ribellione d'Ungheria, e con altre particolarita seguiti sine alla marchia degl' Esserciti l'anno 1687. In Vienna, 8-r., 8, 140 l. (M. N.)

1687. Wahrhaftiger und gründlicher Bericht von der in Ofen vorgehabten Verätherey, wie dieselbe endecket und wie der Haupt-Verräther Fink v. Finkenstein desswegen zur Straffe gezogen und hingerichtet worden. Mit Kupf. H. n. 4-r., 8. l. (M.)

1688. Pfluck Gyula. Epistola ad Ludovicum a Seckendorff praeter fata Bibliothecae Budensis librorum quoque in ultima expugnacione reperorum Catalogum exhibens. Jenae, 8-r., 112 l. (M.)

KÖNYVTÁRRENDEZÉSI MOZGALMAK HAZÁNKBAN.

Feladatunk lévén a magyarországi könyvtári viszonyokat minden irányban figyelemmel kísérfni, alább két közleményt hozunk, melyek a magyarországi könyvtárak rendezéséhez új adalékot szolgáltatnak. Az egyik a m. kir. egyetem könyvtárrendezését felölelő felülvizsgálati szabályzat, mely könyomatban meghatározott számú példányokban jelent meg, a másik könyvtárrendezési tervzet, mely az egrü »Irodalmi Szemle« f. évi 10. számában látott napvilágot. Közöljük mindkettőt megjegyzés nélkül, alkalmat akarván adni szakférfiaknak, hogy észrevételeiket mindegyikre nézve elmondhassák.

I.

Az egyetemi könyvtár címjegyzékeinek fölülvizsgálata, doublettek kiselejtezése, a munkák részeinek egyesítése, helyrajzi címjegyzék írása és a catalogueraisonné előkészítésének tervrajza.

Az egyetemi könyvtár rendezett részének haszonvehetővé tétele és a rend fentartása szempontjából elkerülhetlenül szükségesnek tartom az alább körülírt műveletek keresztülvitelét: a végrehajtás sikerében és annak gyors eszközlésében, a munkafelosztás elveit követve és a könyvtártisztek tudományos képzettségét, lelkiismeretes pontosságát és egyszerűségét ismérve, telics reményemet helyezem.

I. A fölülvizsgálat (Revisio).

1. A könyvek a repositoriumokból sorszám szerint (egyszerre 15—20 mű) a szolgák által kiemeltetnek és az illető tiszt közelében ezen czélból üresen hagyott polczra helyeztetnek el; onnan csak a munka bevégezte után és a tiszt meghagyásából vitetnek azok szokott helyükre és másokkal cseréltetnek fel.

2. A szak- és betürendes (8-rét és 4-rét) czédulák minden hivatkozó mellékcédulákkal együtt, az átvizsgálandó munkák sorrendje szerint, kivétnek a tokokból.

3. Miután a szakezím-tár lapjai az irányadók, azok vétetnek vizsgálat alá és pedig első sorban a péczeszó (Schlagwort) bíraltatik meg, ha a munka szerzője nem tudatik, a fordító vagy a mű kiadó-szerkesztőjének neve vétetik péczeszó gyanánt, de ilyenkor a munka címlapján levő első főnévre is történik hivatkozás, azaz a könyv címe szerint is iratik melléklap. Ha a szerző neve, följegyzés vagy bibliographiai segédeszközökből kitudható, zárjel közé írva péczeszó marad ugyan és azon névre iratik a főcímlap, de mellékcédulát is kell írni szokott módon azok számára, kik ezen fölfedezést még nem ismerik. Hírlapok, folyóiratok és évkönyvek s gyűjteményes munkáknál (melyeket többen írtak) a címlapon levő első szó vétetik péczeszó gyanánt, azonban az egész főcím aláhúztatik, pl. Budapesti Szemle, Pesti

Napló, Losonczy Phoenix, Wiener Zeitung, Literarisches Centralblatt für Deutschland stb. — Ezen eljárást könnyebb kezelhetés végett az újabb könyvtárrendezéseknél általában elfogadták és követik; már a megszokás is mindenkit arra vezet, hogy a hírlapot vagy folyóiratot teljes címe szerint keresse, de így gyorsabban is föltalálja, mintha Hirlap, Zeitung, Zeitschrift szerint rakva száz meg száz czédulát kellene átnéznie, a mikor a figyelem kifárad és hamarabb történhetik tévedés. A szerkesztőkre, kik úgy is gyakran változnak, nem történik hivatkozás.

4. A leírt címlap szórúl-szóra, betűről-betűre összehasonlítatik a könyv címlapjával; a könyvtár címjegyzékének tervezett kinyomatása végett, minden kötet lapszáma leirassék, még pedig az előző lapokkal együtt, melyek ha római számmal vannak jelölve, úgy irassanak, ha számozatlanok, arabszámokkal és pedig a könnyebb áttekintés végett, ha egy-két kötetes a mű, egyfolytában, ha ötnél több, egymás alá pl.: I. kötet (vagy I. Band) VIII, 830 l. II. k. 3470 l. III. k. XVI, 574 l. IV. k. 743 l. vagy:

I. köt. 13,470 l. egy képpel	
II. » X, 352 l. 3 térképpel	V. köt. 14,740 l.
III. » XVI, 421 l.	VI. » X, 640 l.
IV. » XII, 342 l.	VII. » 14,475 l.

a szövegbe nyomott ábrákkal. Ha az előző lapok utolsója vagy a munka végső lapja üres, ez nem számíttatik; azért ez feltűnik a páratlan számoknál; ha a könyvek lapjai számozatlanok, akkor azok levelei számlálatnak meg és pl. így iratnak: 346 számozatlan levél; régi könyveknél pedig: A — F ív = 48 levél, címlap és előszó = 4 szatlan levél. A kötetek vagy részek alcímei, a mennyiben nem lennének kitüntetve az írott címlapokon, a kötetek lapszámai előtt irassanak le, minden kötet címét elől kezdve. Ha a munka teljes, a címlapon a könyv címe után, hely és évszám előtt kitüntetendő, így: 3 kötet, vagy 3 Bände (rövidítve 3 Bde) mert az I—III. Bd. és I. II. Bd. azt jelenti, hogy még esetleg következhetik a IV. és V. kötet.

Miután ezen eljárás eddig nem vétetett figyelembe, az csak az új címlapokon íratik az illető helyre, a régieken pedig oldalvást, miként az a Frank-féle címlapokon is látható. — Ha a munka nem teljes, a kötetek illetőleg füzetek sorszáma írónnal

jegyeztetik a czédulákra, mindaddig, míg a mű teljes lesz; akkor a címlap tentával végleg kipótoltatik és az irónnal történt följegyzés kidörzsöltetik.

5. A mellékczédulák, a hivatkozási jegyekkel együtt, szintén vizsgálat alá jönnek; ha egyik-másik eltévedt, ideiglenesen új irandó, ilyenkor arra fölül a sarokban irónnal »másolat« jegyeztessék; ha a fölülvizsgálat bevégezte után se kerülne elő az eredeti címlap, a fölüljegyzés kitörlése után, ezen másolat jó annak helyébe. Ha a fölülvizsgálatnál az eddig követett rendszert tekintve hivatkozó czédula nem iratott, az pótlendő lesz, csak új elvek megállapításánál kéretik ki a könyvtár-igazgató tanácsa.

6. A könyvnek jegye, száma mindenütt pontosan összehasonlítottassék: a fő irányadó és mellékczédulákkal, másolatokkal, a munka egyes köteteivel és a jegyszalaggal.

7. A szak-czímtár 8-rét címlapjain tett javítások, toldások stb. a 4-rét címlapokon is a díjnokok által (mindig az által, a ki az illető címlapot másolta) rávezettessenek; ezen javított másolatok is a tiszt által, az eredetivel összehasonlítottatnak és minden egyes lap a bevezett munka után a tiszt névjegyével ellátva, illető helyére beosztatik.

8. Ha a műben más tárgyú értekezés fordul elő, erről külön czédula írássék és az illető szakba helyezettessék.

Nehogy a több utánjárást igénylő műveknél a fel-felmerülő kétségek hátráltassák a munka menetét, ily művek számaik szerint sorban egy 8-rétű jegyzőkönyvbe iratnak be, a kétség, hiányok vagy a félretétel egyéb okozatának rövid leírásával. — Nagyobb igazítás és kétségeknél, mint pl. a pécze-szó vagy osztályozás esetében mindenkor a könyvtár-igazgató tanácsa kérendő ki; ennek távollétében, mint helyettese, az első őr tanácsa is kikérthetik, ha a könyvtár-igazgató egyes esetekben fenn nem tartja ebbeli jogát.

II. Doublettek kiselejtezése és a munkák részeinek egyesítése.

1. A czédulák kikeresésénél egy ugyanazon szerző vagy mű többi czédulái is áttekintendők lesznek; ezen alkalommal tehát a művek másod és harmadpéldányai, úgy a külön fölvett

munkarészek czédulái is kivétnek az illető könyvekkel együtt; az egyesítés a szokott módon megy végbe.

2. A doublettek összehasonlítása és kiselejtezése nagy gondot és megfigyelést kíván. Kútfő munkákat, vagy a melyeket gyakrabban keresnek, két példányban is kell bírunk; úgyszintén a papíros-nem és a különféle ajánlás is figyelembe veendő. Ügyelni kell különösen arra, hogy a megtartott példánynál meg vannak-e mind a mellékletek, közből nem csonka-e, jó-e a kötése, nincs-e igen körülvágva? A kimustrált példányra ráírandó »doublette« és a megtartott példány száma, hogy az ismételt összehasonlítás bármikor könnyű szerrel megtörténhessék. A kiselejtett műnek czédulái magába a könyvbe helyeztessenek, miáltal nemcsak kitüntethető a kimustrált mű kötetének száma, hanem az a doublettek címjegyzékének megírásánál is jó szolgálatot fog tenni.

Mindkét esetben az üresen maradt számokat a könyvek számozásával megbizott tisztnek, följegyzés végett, tudomására kell juttatni.

III. Helyrajzi-címjegyzék (Standorts-Catalog, Inventarium) készítése.

A megelőzött műveletek igen megkönnyítik a helyrajzi címjegyzék készítését, melynek fontosságát kitünteti azon egy eset is, hogy csak ezen jegyzékből tudhatjuk meg a hiányzó könyv címét, ezenkívül gyorsabb áttekintést nyújt több más esetben is. Ezen czélból minden főtudomány-szak számára külön-külön 4-rét vízirányosan vonalozott jegyzőkönyv készítendő, melynek lapjai függőlegesen is négy rovatba osztatnak. Minden lap homlokára íratik az alszak címe. Minden műnek (számnak) két sor hagyatik fenn, hogy a később beírandó műnek helye is kijelölthessék. Az 1-ső rovatba jó a folyószám (a műnek száma), 2-ik rovatba a könyv rövid címe, a péczé-szó előírása mellett, mely itt nem húzatik alá, elég ha a 2-ik sor két betűvel beljebb kezdetik, úgy a keresztnevek is rövidítve íratnak, ezután jó a kötet-szám, kiadás, nyomtatási hely és év. Ha a munka nem teljes, a kötetek vagy füzetek számai ideiglenesen írónnal jegyeztetnek fel, 3-ik rovatba a darab-szám íratik be t. i. hány darab kötetből

áll a mű, ha nincs bekötve de teljes, írónnal töltetik ki a rovat, ha a mű nem teljes, üresen hagyatik.

4-ik rovatba jő a megjegyzés, pl. ha a mű elveszett (írónnal írva), a kézi könyvtárban levőknél, írónnal írt csillaggal »+«, úgy a magyar vonatkozásúak és nyelvűeknél kék ónnal történik megjegyzés.

IV. A catalogue raisonné előkészítése.

A kézbevett munkának tüzetes átvizsgálása alkalmából igen könnyen előkészíthető a catalogue raisonné, mely egyik tudomány-szakának szerkesztése úgyis az azon szakkal foglalkozó tiszt kiváló kötelessége leend.

1. Az anonym és pseudonym műveknél, a szerző nevének kitudása és kritikái megállapítása a bibliograph egyik legszebb feladata; ezen nehéz ösvény egyenetlésére nem keveset tettek jelesebb könyvészeink és tudós könyvtárnokaink; így az egyetemi könyvtár műveinél is, lépten-nyomon találunk oly példányokra, melyeken Kaprinai, Pray és Toldy sajátkezűleg jegyezték fel a szerző nevét, ezen adatok teljesen megbízhatók; azonban ha sem ily följegyzés, sem a munka előszava nem vezetne célhoz, vannak segédeszközeink, ilyenek a németeknél Weller, a francziáknál Querard, melyekhez ha fordulunk, csekély fáradsággal sok hasznot tehetünk az irodalomtörténetíróknak és búvárnak. Mindezt jegyzékbe veendő a forrás megnevezésével, pl. Toldynak, a könyv táblájára vagy címlapjára írt, följegyzése szerint.

2. A könyv provenientiája is gyakran nagy becsesl bír a kutató előtt; azért a könyv táblájára, tiszta lapjaira és a margókra írt jegyzetek gondosan átvizsgálándók lesznek. Ezek nem ritkán történeti nevezetességű egyénekre vonatkozó családi vagy naplószerű jegyzeteket foglalnak magokban, úgy a könyv kritikájára is történik néha hivatkozás. A jegyzékbe veendők azonban időnként a könyvtárigazgatóval közöltessenek, nehogy a kutatók türelmét fölösleges jegyzetek által próbára tegyük, magunknak pedig fölösleges munkát szerezzünk.

3. A könyv tartalmát tekintve nagy szolgálatot tehetünk a közügynek azzal, ha az előszót olvasgatván, a könyvet magát átlapozzuk és szövegével kissé megismerkedünk s ezáltal abban hazánkat vagy annak történetét és nevezetes férfiaiit illető vonatko-

zásokat fedezünk fel, legyen bár az egy jelentéktelennek látszó pár sornyi vers vagy több lapra terjedő közlemény, mindezt jegyzékbe vesszük; különösen becses ily följegyzés akkor, ha a könyv címéből ítélve abban hazánkra vonatkozó adatot egyáltalában nem keresnénk.

4. A könyv bekötése is fontos szerepet játszik úgy könyvészeti, mint művelődéstörténelmi szempontból. A mennyire a rányomott címekből vagy évszámokból annak kora és tulajdonosa kivehető, úgy szintén a kötés ritka becese följegyeztessék.

Természetesen a könyvtártiszt ügyessége- és szerencséjétől függ, hogy ezen rovatokat minél becsesebbé tegye.

Mindezen jegyzetek a czédulák hátlapjára írassanak és azon módon a másolatokra is rávezetessenek.

A föntebbiek elolvasása után önkénytelen azon gondolat jut eszünkbe, hogy ezen fölülvizsgálat sokkal több időbe és nagyobb munkába kerül, mint maga a föl vétel, pedig egy kis számításal az ellenkezőről győződünk meg, mert ha tekintetbe vesszük az újabb munkák túlnyomó számát és az egyes-rész- vagy kötetből álló műveket, el kell ismernünk azt, hogy a nagyobb figyelmet és tanulmányt igénylő munkák száma alig teszi könyvtárunk $\frac{1}{10}$ részét, azoknál is az előmunkálatok, rendelkezésünkre álló jegyzetek igen megkönnyítik ezen nehéznek látszó munkát. Azt se kell felednünk, hogy egy ugyanazon mű többször nem fordul meg kezünkön, míg ha minden műveletet külön végeznénk, egy könyvet 5—6-szor is elő kellene vennünk s ezzel sok időbe kerülő, kevés haszonnal járó munkát végeznénk. A mi az időt illeti, ha naponként 10 műnek fölülvizsgálatát végezzük el, ezen művelet fél, legfőlebb egy óránkat véve igénybe, rendes munkánkat egyáltalában nem hátráltatná, ugyanis ily csekély idő, tekintve a járulékok, vagy rendes fölvételek időnként való apadását, naponként délelőtt is magától kínálkozik, a délutáni órákat, midőn a rendes munka szünetel, úgy szintén a $2\frac{1}{2}$ havi szünidőt, midőn az olvasó-terem zárva van, nem is említve.

Ily csekélységnek tetsző számmal pedig mily óriási művet alkothatunk, kitetszik a következő számításból: ha naponként 10 művet vizsgálunk át, havonként 300-at, 10 hónap alatt 3000-et (tehát 2 hónap a nagy ünnepek és szabadságolásra levonatott)

hárman pedig egy év alatt 9000 műnek címjegyzékét készíthetik el sajtókészen.

Ezen műveletnél pedig lelkesítsen bennünket azon tudat, hogy nem hiában élünk, hanem tudományosan művelt egyénekhez méltóan töltöttük be helyünket.

II.

KÖNYVTÁRRENDEZÉS TERVVÁZLATA. ¹⁾

Valamely könyvtárrendezésnél lényegesekül a következők tekinthetők :

1) hogy az egész könyvtár teljes evidentiában álljon az illető előljárásság — tulajdonos — szemei előtt, úgy, hogy akár ellenőrzés szempontjából bármikor revideálható, akár pedig esetről esetre könnyen resignálható legyen ;

2) hogy minden egyes könyv, mely kerestetik, biztosan, minden tétova nélkül, mintegy rámutatólag megtalálható legyen ;

3) hogy minden egyes tudomány-szak ne csak általánosságban, hanem részletezve, ágaira mint megannyi alszakokra és akképp legyen beosztva, hogy a ki egy bizonyos tárgyra vonatkozó munkákkal kíván megismerkedni, azokat mind, egy csoportban átnézhesse, s bármelyiket a signatura nyomán azonnal kezébe is vehesse.

A mely könyvtár e hármasság igénynek megfelel, az jól vagy rendezve, mert megfelel céljának, a melyért létezik. Maga a rendszer, mely szerint a könyvek elhelyezése történik, mindig mellékes dolog marad. Minden rendszernek megvannak saját előnyei, megvannak hátrányai. A legjobb rendszer mégis mindig az, mely a lokalitásnak a legjobban megfelel. Kisebbszerű könyvtáraknál, melyeknek egy-két nyílt teremben kell elhelyeztetniök, a kijelölt hármasság igényhez képest a könyvtár rendezésére legcélszerűbbnek látszik a következő eljárás.

¹⁾ Az »Irodalmi Szemle« f. é. 10. számából.

A legelső teendő: a könyvek elhelyezése s ezzel együttesen az Inventárium készítése. E munka következőleg menne végbe:

1. Minden könyvállványról, a meglevő sorrendben (az A. betűvel jelölt állványnál kezdve) a könyvek leszedendők; magától értetik, hogy egyszerre csak egy állványról.

2. Kiürítve lévén az állvány, helyén van most azt tisztára tenni és mi itt első szükségnek látszik, az egyes polczokat, melyek a könyvek súlya alatt meghajlottak, hátul támasztékkal ellátni. A meghajlott, meggörbült polcz nemcsak a szemet sérti, de a könyveket is annyira összébb szorítja, hogy főleg a kötetlen könyvek borítéka kivevéskor, minden elővigyázat mellett is, könnyen lehorzsolódik vagy leszakad.

3. Következik a leszedett könyvek összeírása, signaturákkal ellátása és elhelyezése.

Az összeírás, mely az egész rendezés alapját képezi, a következőleg lenne eszközlendő:

a) minden opus címe külön egy egy czédulára irandó eme minta szerint:

Numerus currens	O p u s	Editio	Fornátum	Volumina	Compactura	Litera Plutói	Nrus Foruli	Nrus Libri
1.	Heltai, Magyar Krónika.	Nagy- Győr 1789.	8	1 comm.		A V.		4

Az opus címének leírásánál azon szó, mely az alphabetikus katalogusban rendszó, vagyis vezérszó leend (péld. szerző neve. vagy névtelen munkáknál magát a művet jellemző cím-szó) kövérebb, nagyobb betűvel irandó.

ö) Megvizsgálandó: melyik polczra lehet kényelmesen még egy második sor könyvet elhelyezni; de minden ilyes második sorban csakis oly könyvek lennének elhelyezendők, melyek vagy csekélyebb becsűek, vagy csak nagy ritkán kerestetnek. Ily

módon új könyvállványok felállítása is jó hosszú időre elmaradhatna.

c) Megesik, hogy két, néha három különböző opus is egybekötve találhatók. Ez az összeírásnál folyvást figyelemmel kísérendő. Ha az egybekötött opusok nevezetesek, s megérdemlik, hogy önállólag foglaljanak helyet, azokat legczélszerűbb elkülöníteni s külön bekötetni. Különben a csekélyebb becsűek egybekötve maradhatnak, de ez esetben mindenkinek czíme külön-külön beiktatandó, hivatkozással az első címre.

Össze lévén írva az egy állványba elhelyezendő könyvek, következik a signaturák felragasztása. Minden könyv kétféle (felső és alsó) signaturával láttatik el és pedig:

a) minden könyv, sarka felső részén, kétféle számot kap (ilyformán $\frac{10}{20}$); a vonal fölötti szám jelenti az opus számát, a vonal alatti pedig a kötet vagy darab számát. Az opus számának az Inventarium első rovatával, a Numerus currensseel kell megegyeznie. E kétféle szám végig fog futni az egész könyvtáron, úgy hogy a legutolsó könyv, a mely tudniillik legutoljára szabályszerűen betéttetett a könyvtárba, meg fogja mindig mutatni, hány opus és hány kötet van az egész könyvtárban. Világos, hogy e kétféle folyó számot a könyvek netaláni későbbi áthelyezése, vagy közbeszúrása által megbolygatni, megszakítani többé nem szabad. A szaporulatok, vagyis az ujonnan érkezett könyvek mindig a legutolsó könyvállványba helyeztessenek, s csak akkor, ha az már teljesen betelt (nem befejezetlen, hanem teljes munkákkal), csak akkor vétessék ezen, sorban legutolsó könyvállvány is, a többiek mintájára folytatólagosan rendezés alá. Így meglesz az ordo perpetuus; meglesz az Inventarium (t. i. a czédulák lemásolása: vagyis egy Protokollba bevezetése után), melynek segélyével az egész könyvtár mindig teljes evidentiában álland a tulajdonos szemei előtt.

ő) Minden könyv, sarka alsó részén is jegyet kap és pedig

$$\frac{B}{V}$$

hármast (ilyformán: $\frac{B}{V}$); a betű jelenti a könyvállványt,

melynek polczain a keresett könyv fel van állítva, a római szám kijelöli magát a polczot, melyen a könyv áll, végre az

arab szám megnevezi a könyv helyét is, tudniillik: hányadik az a polczon. E hármás jegynek az Inventariumban és valamennyi katalogusokban a »Litera Plutei«, »Numerus Foruli« és »Numerus Libri« című három rovat fog megfelelni. Ezen utasító signatura oly egyszerű, hogy ennek nyomán minden olvasni tudó biztosan, minden tétova nélkül megtalálja a keresett könyvet, vagy opust. Az arab számra nézve megjegyzendő, hogy ezen szám, minden polczon, az egynél kezdődik és az utolsó könyvvel bezáródik; mert e számnak csupán az a célja, hogy kijelölje: hányadik helyen áll a könyv a polczon. Ha már most például ezen szám a katalogusban nagyobb számot tüntetne föl, mint a mennyi könyv látható a polczon, ez világos jele annak, hogy ugyanazon polczon, belül, van még egy második sor könyv, hol a számozás folytatatik; mert a második sor az elsőnek folytatásául tekintendő, mintha nem is volna külön sor, hanem csak meghosszabbítása az első sornak.

c) A külső csín tekintetéből a signatura papírára is szükséges figyelmet fordítani. Nem rosszul venné ki magát, ha e célra halvány színes papíros használnánk (az egyetemi könyvtárban a rózsapapíros van alkalmazva.)

d) Igen ajánlatos az alsó signaturát, belül a könyv táblájára is felírni. Ennek azon jó oldala van, hogy, ha netalán maga a felragasztott signatura egy kölcsönzött könyvről használat következtében ledörzsöltetnék, ama belső feljegyzés által megkiméltetik a könyvtárnok a könyv helyének katalogusok nyomán keresésétől.

Fel lévén ragasztva a signaturák, a könyvek az állványba elhelyeztetnek, úgy, a mint összeírva és signálva vannak. S ezzel az egy állvány rendbehozása be van fejezve. Ily módon következik a többi.

A további teendők ezek lennének:

Míg az összeírás és elhelyezés tart (alkalmas segéd által) a cédulák folyton másolandók lennének, úgy hogy a cédulás összeírás két példányban legyen. Az egyik, eredeti példány, az állványok számához képest ugyanannyi csomagokba kötve, a duplicatumok kiszedéseig félre tétetnék, a második vagyis másolt és az eredetivel gondosan összevetett példányból pedig az

alphanumericus katalógus egybeállítandó, úgy hogy a könyvtár-összeírás és elhelyezés befejeztével az alphanumericus katalógus már készen fogna állani. Hogy a czédulás alph. kat. a czédulás összeírással egyidejűleg készüljön, azon nem csekély fontosságú körülmény is igazolja, hogy csakis ezen eljárás mellett lehet a könyvtárt, a rendezés ideje alatt is, folyton használható állapotban fejtartani.

Az alphanumericus katalógus összeállításánál nem elég csak a kész czédulákat alphabeticus összeállítani, hanem minden Opusnál a vezérszót, mely után a könyv szokott kerestetni, meg kell határozni, s a hány vezérszó fordul elő egy czímlapon, annyifelé kell azt az illető betű alatt beiktatni; mert vannak Opusok, melyeknek több szerzőjük van (szerkesztő, társ-szerzők; szerző és fordító) és vannak, melyek kettős címmel bírnak; mindezek valamennyi vezérszóik szerint beiktatandók.

Az alphanumericus katalógus szerkesztője ne engedje magát tévútra vezetetni azon netaláni örömeiben, hogy például egy betűvel teljesen rendben van, hogy tehát ezen betűt most már tisztázni lehet, vagyis hozzá lehet fogni az alphanumericus katalógus tisztázásához. Nem, a tisztázáshoz csak akkor lehet hozzáfogni, ha az egész alphanumericus katalógus A-tól Z-ig a czédulákból össze van állítva; mert még a Z betűnél is előjöhethet oly opus, melynek egyik vezérszója azt kívánja, hogy ez opus az A betű alatt is beiktattassék és megfordítva.

Össze lévén ekként állítva a czédulás teljes alphanumericus katalógus, ebben világosan fel fognak tűnni a duplicatumok. Most tehát hozzáfoghatni a duplicatumok kiszedéséhez, s ezek helyébe más opusok teendők. Magában értetik, hogy egyuttal a duplicatumok czédulái is kiszedendők (mind a csomagokban félretett, mind pedig a lemásolt s már alphabet rendbe szedett czédulák közül) és a duplicatumok helyébe elhelyezett új opusok czéduláival fölcserélendők. Ezen rectificatio után teljesen készen áll:

- 1) a czédulás Inventarium;
- 2) a czédulás Alphanumericus katalógus és e mellett
- 3) a kiszedett duplicatumok czéduláiból is, ugyancsak a duplicatumok teljes alphabet-katalógja.

Csak most lehet hozzáfogni a majd bekötendő *Inventarium* (Helyrajzi katalogus) és az *Alphabetikus katalogus* tisztázásához.

Meg kell itt jegyezni, hogy ezen katalogust lehet s kell is perpetuussá tenni az által, hogy az alphabet minden betűje újból alphabet rend szerint felszakoltassék s minden szakasz után elegendő tiszta lap hagyassék. Például az A betű szakoltassék föl: *Aa, Ab, Ac, Ad*-re stb. s minden szakaszhoz egy vagy több üres levél csatoltassék. Ha aztán, például egy század alatt, ezen katalogus megtelik, a könyvkötő szét fogja azt bontani, új üres lapokkal ellátni s újra bekötni, s ez állapotban eltarthat ismét egy századig stb.

Hátra van még a *catalogus systematicus*. Az alphabetikus katalogusnak másolás-ideje alatt a már lemásolt czédulákat mindjárt a tudomány-szakok szerint osztályozva, e munkának végeredménye leszen: a tudomány-szakok szerinti katalogus. Ez a rendező szakavatottságához képest többé-kevésbbé részletes lehet, annyira, hogy bármely tárgyra vonatkozó opusokat keressen valaki, azokat itt egy csoportban áttekintheti, s a signatura nyomán mindjárt kezébe is veheti, a nélkül, hogy az alph. katalogushoz kellene folyamodnia. A tisztázásnál itt se feledtessék el üres levelek csatolása minden szak után, úgy mint az alph. katalogusnál mondatott.

Szokás még a könyvtárakban oly katalogusokat is tartani, melyek nem annyira szükségesek, mint inkább a nemes kíváncsiság kielégítésére szolgálnak. Ilyenek: az *Incunabulák*, a *Kéziratok*, a *Ritka munkák* és (nálunk magyaroknál) a *Hungaricák* katalogusai, melyek könnyen összeállíthatók.